

Дейвид Ървинг

ГЛОБЕЛС

ВДЪХНОВИТЕЛ НА ТРЕТИЯ РАЙХ

егелваїс

Плевен, 2024

СЪДЪРЖАНИЕ

Благодарности _____	7
Пролог: Клеймото на Каин _____	16

I: Мизантроп

1. Ерос се пробужда _____	24
2. Блудният син _____	38
3. „Аз, странстващият учен“ _____	43
4. Малкият агитатор _____	56
5. Господ е решил друго _____	65

II: Гаулайтер на Берлин

6. Опиумната бърлога _____	78
7. Битката с грозния дракон _____	95
8. Анка е виновна _____	107
9. Призоваване на духове _____	114
10. Един доста упорит господин _____	126
11. Кошмарът _____	135
12. Вдигнете знамето високо _____	142
13. Неговата седмица в съда _____	154
14. Блондинката от архива _____	165
15. Мария Магдалена Квант _____	174
16. Непознатият и сянката _____	188
17. Човекът на утрешния ден _____	201
18. Следвайте този човек _____	212
19. „Всичко е уредено!“ _____	224

III: Райхсминистър

20. Голямата лъжа _____	230
21. Клада от книги _____	240
22. Залезът на боговете и „Дръж!“ _____	253
23. Герой на мастилницата _____	268
24. Докато ликуват тълпите отгоду _____	280
25. Имотен човек _____	297
26. Фаталната жена _____	303
27. На кръглата маса на Хитлер _____	313
28. Има нещо в месец март _____	326

29. Комарджията _____	340
30. Дългът ще почака _____	353
31. Истинският приятел _____	362
32. Счупено стъкло _____	369
33. На ръба _____	383
34. Сложете Полша на втора страница _____	396
35. Пакт с дявола _____	408

IV: Пропаганден воин

36. Война _____	422
37. Принципите на пропагандата _____	436
38. Избиване на предни зъби _____	443
39. Да излезеш на нула _____	455
40. Няколко грижливо подбрани канки жлъч _____	467
41. Зловонното нещо _____	480
42. Няма място и за тях, и за нас _____	488
43. Изселване _____	501
44. Съдба, която не се описва с думи _____	513
45. На всяка цена _____	525
46. Пътят към Сталинград _____	534
47. Нещата не вървят по план _____	545
48. „Грехът след себе си повлича грях“ _____	557
49. Катинското клане _____	569
50. Първата битка за Берлин _____	579
51. Опръсканият бял костюм _____	589
52. Когато положението стане напечено _____	600
53. Дългоочакваният ден _____	612
54. „Валкирия“ _____	623
55. Тотална война _____	633

V: Верен последовател до гроб

56. Призракът на палача _____	646
57. Убийте пленниците _____	656
58. Смъртта на още една императрица _____	667
59. Човекът на столетието _____	674
Епилог: „Винаги с теб“ _____	690
Бележки _____	698

Благодарности

Пишейки тази биография, повече от седем години живях в сянката на д-р Йозеф Гьобелс.

След четири години ходене по мъките имах невероятния късмет да съм първият – и единствен до този момент – човек, който е чел пълния комплект от микрофишове, върху които са записани личните дневници и документи на Гьобелс от 1923 до 1945 г. Тези микрофишове били направени от нацистите през 1944 – 1945 г., а Червената армия ги пренесла в Съветския таен държавен архив в Москва, където потънали в забрава. През март 1992 г. д-р Елке Фрьолих, експерт по дневниците на Гьобелс, откри тези близо деветдесет на брой оригинални кутии AGFA, съдържащи 1600 стъклени плочи, върху които Гьобелс е заснел своите дневници от съображения за сигурност. (От името на всички историци, изследващи този период, искам да изкажа тук нашата благодарност за отличната работа, която тя свърши с тези дневници.)

Самият аз успях да ги използвам през юни и юли същата година, като вероятно бях първият човек, отворил тези кутии от 1945 г. насам. С подкрепата на д-р В. П. Тарасов, началник на архивите на Руската федерация, и д-р В. Н. Бондарев, началник на бившия Съветски таен държавен архив, успях да извлека или копирам около петстотин страници от най-важните липсващи части от дневниците, включително първия дневник на Гьобелс, започнат през 1923 г., пожара в Райхстага от 1933 г., Нощта на дългите ножове (пучът на Рьом) от 1934 г., Кристалната нощ от 1938 г., месеците преди избухването на войната през 1939 г. и много други исторически значими епизоди.

Условията за работа в тези архиви на ул. „Виборг“ в Москва бяха истинско предизвикателство. Съветският архив е бил създаден да пази нещата в тайна. Самата идея там да има стая за обществен достъп звучеше несвойствено на съветските архивисти. В сградата нямаше нито четец за микрофилми, нито за микрофишове. След като при първото си посещение се борих да прочета 1600-те крехки стъклени микрофиша (около 80 000 страници) с лупа 12х с размер на нокът, при второто благодарение на щедростта на лондонския *Sunday Times* успях да даря на руснаците модерен четец на филми и фишове. Обемистата машина пристигна обратно в Лондон на следващия ден след моето завръщане през юли 1992 г. без никакво обяснение.

Това, което обаче последва, не беше толкова радостно. аз предоставих извадки от тези дневници на *Times Newspapers Ltd.* във Великобритания. *Sunday Times* ги публикува, като същото направиха *Der Spiegel* в Германия и други големи вестници по света. Освен това дарих пълен комплект на германския федерален архив в Кобленц и на архива в родния град на Гьобелс, Мюнхенгладбах. Въпреки това, докато международната преса ликуваше заради откриването на отдавна изгубените дневници, много конкурентни истории не успяха да скрият своето озорчение.

Наранената им професионална суета се оказа заразна. Въпреки че от *Sunday Times* похарчиха половин милион лири, за да популяризират своята сензационна поредица с откъси от дневниците, те споменаха името на човека, който се добра до тях – моето, – с възможно най-ситния шрифт, известен на човечеството. *Der Spiegel* публикува поредицата в продължение на пет седмици, без изобщо да го спомене. Един историк от Берлинския университет, чийто екип от години работеше върху другите томове на дневниците, изнесе обширен доклад за „новата находка“ на симпозиум в Съединените щати, като също не спомена нито д-р Фрьолих, откривателката – която носи цялата заслуга, – нито мен.* От дирекцията на *Piper Verlag*, Мюнхен, когото няколко седмици по-късно публикуваха съкратено издание на останалите дневници на Гьобелс**, изразиха своето съжаление в новинарския бюлетин на една германска телевизия, че „от всички хора на света точно г-н Ървинг“ е трябвало да се сдобие с тези сензационни липсващи дневници. Както тогава, така и в своето издание те пропуснаха да споменат, че в последния момент той им е предоставил напълно безвъзмездно сто страници, с които да запълнят болезнените празноти в тяхната книга.

Още по-жалки бяха действията на Германския федерален архив, *Bundesarchiv*, на който също дарих много документи на Гьобелс, включително набор от всички дневници, които възстанових в Москва. По нареждане на министъра на вътрешните работи на 1 юли 1993 г. архивистите ми забраниха завинаги достъп до техните зали, като направиха това без предизвестие два часа преди да завърша седемгодишното си изследване по тази тема. По-рано те ми бяха предоставили сто фотографии срещу заплащане, но по нареждане на министъра сега отказаха да ми дадат информация за надписите към тях. Когато се обърнах с молба към корпорацията *Transit-Film*, наследник на авторските права върху филмовите продукции за Третия райх, да ми предостави фотографии на главните актьори и ак-

* Д-р Юрген Майкъл Шулц от Берлинския свободен университет – *Zur Edition der Goebbels Tagebücher*. Доклад, представен на конференцията на Германската асоциация за научни изследвания (GSA), 1992 г. Вж. нейния Бюлетин, том XVII, №2, зимата на 1992 г., 34 и сл. – Б. а.

** Д-р Ралф Георг Роит (рег.), *Joseph Goebbels Tagebücher*, пет тома (Мюнхен, Цюрих, 1992 г.). – Б. а.

триси, които играят роли във филма за Гьобелс, фирмата предпазливо се допита до професор Фридрих Каленберг, директор на Бундесархива, дали съществуват „специални съображения“, поради които трябва да ми откажат помощта си! (В ръцете ми случайно попадна копие от тяхното писмо, но не и снимките, за които помолех.) Можем само да предпологаме каква е била предисторията. Професор Каленберг се беше втурнал към Москва през юли 1992 г. – прекалено късно, за да попречи на руснаците да ми дадат достъп до така желаните микрофишове с дневниците на Гьобелс. (Нямаше причина руснаците да ми отказват достъп: няколко от моите книги, включително тези за военноморските операции в Арктика и за ядрените изследвания на нацистите, бяха публикувани от съветски издателства.) Бундесархивът оправда своята забрана, която е безпрецедентна за всички останали архиви, с основанието, че моето изследване може да навреди на интересите на Федерална република Германия. Забраната ми попречи да проверя съмнителния препис от мои колеги на някои ключови думи в ръкописните дневници. Имах списък с двайсет такива думи, които исках да сверя с оригиналните негативи. Позовавайки се на заповед от по-висша инстанция, заместник-директорът на Бундесархива г-р Зигфрид Бютнер отказа да ми позволи дори тази бърза заключителна справка. Като последица, която очевидно не беше предвидена от германското правителство, Бундесархивът трябваше да върне на Англия своята „Брвинг“, половин тон документи, които през последните трийсет години бях оставил в неговите хранилища за изследователите. Сред тях бяха оригинални документи на Адолф Айхман, копия на две липсващи години от дневника на Хайнрих Химлер, дневниците на Ервин Ромел, Алфред Йодл, Вилхелм Канарис, Валтер Хевел и множество други документи, които не могат да бъдат намерени никъде другаде.

БЪРЗАМ да добавя, че с това единствено изключение всички международни архиви бяха добронамерени към мен и ми даваха неограничен достъп – нещо, с което свикнах през трийсет години исторически изследвания. Бих искал специално да спомена усилията на г-р Дейвид Г. Маруел, директор на Берлинския документален център (BDC) под американско управление, който ми предостави 1446 страници с биографични документи, свързани с персонала на Гьобелс. Сега обаче подобно на колекциите, които преди бяха в архивите в Москва и ГДР, те също попадат под тираничната собственост на Бундесархива. Предшественикът на Маруел, покойният Ричард Бауер ми предостави досието на Гьобелс в BDC (мой микрофилм DI-81).^{*} Във

^{*} В бележките към тази книга съм посочил като източник, където е необходимо, моята колекция от микрофишове. Повечето от тях могат да бъдат поръчани от *Microform Academic Publishers Ltd., Main Street, East Ardsley, Wakefield, West Yorkshire WF3 2AT, England* (тел.: +44 924 825 700; факс: 829 212). – Б. а.

фондация „Фридрих Еберт“ на Германската социалистическа партия в Бон заместник-архивистът г-р Улрих Картариус щедро ми предостави привилегирован достъп до оригиналния ръкописен дневник на Виктор Лутце, началник-щаб на СА (1934 – 1943 г.), върху който той работеше в момента. Карл Хьофкес от Есен ми позволи любезно да използвам дневника и документите на Юлиус Шрайхер от личния му архив.

Институтът за еврейски изследвания *Yivo* в Ню Йорк също ми позволи да използвам техния чудесен „Архивен фонд 215“, в който се съхранява великолепна колекция от папки с оригинални документи на Министерството на пропагандата, включително собствените подвързани томове на Гьобелс с изрезки от пресата.

Трябва да спомена също своите италиански издатели *Arnoldo Mondadori Editore* и техния главен редактор г-р Андреа Кане, които ми предоставиха за препис целия ръкописен дневник на Гьобелс от 1938 г. – задачата ми отне две години, но без тази „преднина“ в прочита на огромните писмени трудове на Гьобелс нямаше да мога да разбера смисъла на скритите в Москва микрофишове. Тук е и мястото да благодаря на своя приятел и конкурент г-р Ралф Георг Ройт, автор на една по-ранна биография на Гьобелс, за това, че безкористно ми даде копие на дневника на Хорст Весел и значителни части от дневника на Гьобелс от 1944 г., които допълних с информацията от Москва и други източници.

Отношението на групите германски публични архиви беше много различно от това на Бундесархива в Кобленц. Д-р Хьолгер, директор на Федералната статистическа служба (*Statistisches Bundesamt*) във Вайсбаден, ми предостави много важни данни за движенията на еврейското население към и от Берлин. От двамата служители (Ламерс и Кунерт) на архива в Мьонхенгладбах получих няколко училищни фотографии и моментни снимки на приятелки на Гьобелс. Андре Милес от Германския институт по кинематография (*Deutsches Institut für Filmkunde*) ми предостави много оригинални филмови кадри и други прекрасни снимки на филмови звезди. Дълга благодарност на Тагеуш Дуда и на библиотеката на Ягелонския университет в Краков, Полша, за фотографиите, възпроизведени от дневника на Хорст Весел, който е на съхранение при тях. Д-р Вернер Йохе от Изследователския център по история на националсоциализма (*Forschungsstelle für die Geschichte des Nationalsozialismus*) в Хамбург предложи помощта си с данни от дневника на гаулайтер Алберт Кребс. Карл Хайнц Ром от хамбургската Фондация за социална история на XX век (*Stiftung für Sozialgeschichte des 20. Jahrhunderts*) ми помогна с определянето на точните дати на някои епизоди от 1934 г.

Държавният архив на Долна Саксония (*Niedersächsisches Staatsarchiv*) във Волфенбютел ми позволи да прочета документите на Леополд Гутерер и съм щастлив, че успях няколко пъти да интервюирам във връзка с тази

книга г-р Гутерер, който сега е над деветдесетгодишен. Имах късмет да получа достъп до документите на Ойген Хадамовски, както и до тези на Йозеф и Магда Гьобелс и на самото Министерство на пропагандата в Централния държавен архив (*Zentrales Staatsarchiv*) в Потсдам, докато все още беше в комунистическата зона на Германия; повечето от папките – напр. том 765, писмата на Гьобелс до неговите колеги на фронта – бяха останали недокоснати от последното им използване от г-р Хелмут Хайбер през 1958 г. В тези последни драматични дни преди ноември 1989 г. архивистът г-р Кеслер ми предостави неограничен достъп въпреки наложените рестрикции. Сега тези досиета също преминаха под по-рестриктивното управление на Бундесархива.

Въпреки че всички биографи на Гьобелс са задължени на г-р Хелмут Хайбер, който пръв проправи път до документите в Потсдам, той ще ми простити, че не използвах неговите публикувани томове на речите на Гьобелс. Те са отлични във всяко друго отношение, но често в обнародваните текстове, на които се е позовал Хайбер, е имало пропуснати важни фрази, които са докладвани педантично от британски и други дипломати в Берлин. С докладите на тези дипломати, както и с други важни документи се сдобих от фондовете на Обществения архив в Лондон с компетентната помощ на научен асистент Сузана Скот-Гал. Малко преди да завърши своя ръкопис, експертът по ранните години на семейство Гьобелс Манфред Мюлер великодушно презледа моя труд и ми позволи да прочета написаната от него биография на Ханс Гьобелс, брат на райхминистъра.

В Института за съвременна история (*IfZ*) в Мюнхен получих свободен достъп до техните архиви и библиотека, като можех да ползвам и папките с изрезки от пресата, отнасящи се за нацистки фигури. Но тук също не липсваха прояви на собственическо отношение, тъй като *IfZ* измислиха претекст, с който да защитят фактическия си монопол върху непубликувани части от дневниците на Гьобелс. Докато правех изследвания там през 1992 г., преди да попадна на московското скривалище, бях помолил *IfZ* за достъп до притежаваните от тях дневници на Гьобелс за годините 1939-а и 1944-та. На 13 май директорът на *IfZ* ми отказа писмено, като заяви, че институтът има стриктна и установена практика да не предоставя „на външни лица“ колекции, които още се обработват. Ето защо – тъй като не можех да си представя да завърша коректно биографията без тези томове – аз се отправих към Москва, където бях научил, че се съхраняват оригиналните нацистки микрофишове. Там, за голямо разочарование на мюнхенския институт, получих достъп не само до томовете от 1939 и 1944 г., но и до пълните дневници от 1923 до 1945 г. – но само докато на 3 юли 1992 г. в опит да издейства моето изгонване институтът не изпрати спешно факс до Москва с твърдението, че аз крада от съветските архиви – твърдение,

което много седмици по-късно оттегляха почтено*. Това наистина беше нечестна игра – с методи, с които дори г-р Гьобелс би се гордял.

Това не беше всичко. Няколко дни по-късно, научавайки, че *Sunday Times* възнамеряват да публикуват дневниците, които аз намерих в Москва, същият институт с бързина, която би била похвална при други обстоятелства, предостави на журналисти от *Daily Mail*, английски таблоид, материала от дневниците, който ми беше отказан два месеца по-рано – те, естествено, имаха право на това. Развързката обаче беше много забавна. Таблоидният вестник – който беше платил 20 000 паунда в очакване на своята печалба от сензацията – установи, че нито той, нито наетите от него историци са в състояние да разчетат прословутия със своята нечетливост почерк на министъра. В своята безсилна ярост два дни по-късно те изоставиха плановете си за публикуване.

ТАЗИ БИОГРАФИЯ, разбира се, не се базира само на написаното от г-р Гьобелс. Без да следвам конкретна последователност, трябва да спомена Анджей Сухчиц от Полския институт и музей на Сикорски (PISM) в Лондон, който ми оказа важна помощ за източника на тайната реч на Гьобелс от септември 1942 г. относно „окончателното решение“; библиотеката „Джордж Арентс“ в университета „Сиракуза“ в Ню Йорк, която ми позволи да проуча документите на Дороти Томпсън**, и не на последно място Джефри Уекслър, архивист на Държавното историческо гужество в Уисконсин, който ми даде достъп до документите на Луис Лохнер***. Копия на някои от тези документи се съхраняват също и в библиотеката „Франклин Рузвелт“ в Хайд Парк, Ню Йорк. Дълга благодарност на тази библиотека за предоставената ми възможност да използвам и други колекции, включително документите на Уилям Б. Донован**** и „досиетата в президентския сейф“. Още от документите на Донован използвах в Института по военна история на армията на САЩ в Карлайл, Пенсилвания.

Д-р Гералд Арлетаз от швейцарския федерален архив в Берн, г-р Свен Веландер от архива на Обществото на народите към ООН в Женева и Ди-

* *Süddeutsche Zeitung*, 22 юли 1992 г. – Б. а.

** Дороти Селийн Томпсън (1893 – 1961) е американска журналистка. Тя е първият американски журналист, изгонен от нацистка Германия през 1934 г., и е една от малкото жени – коментатори на новините по радиото, през 30-те години на миналия век. Считана е за „Първата дама на американската журналистика“. – Б. пр.

*** Луис Лохнер, американски журналист, кореспондент на Асошиейтед Прес в Берлин, който през 1948 г. публикува „Дневниците на Гьобелс“ – книга, базирана на фрагменти от тях, открити в книгата му в Берлин. – Б. пр.

**** Уилям Б. Донован (1883 – 1959), наричан „бащата на американското разузнаване“, е първият директор на Управлението на стратегическите служби на САЩ. – Б. пр.

дие Гранж от градския архив на Женева ми предоставиха ценна информация и фотографии от „дипломатическото“ посещение на Гьобелс в Женева през 1933 г.

В Германия получих значителна помощ от служителите на Нюрнбергския гържавен архив, където се съхраняват доклади за следвоенните разпити на висши служители на Министерството на пропагандата и други служебни лица (някои от които прочетох също в Националния архив във Вашингтон, където приятелите ми Джон Тейлър и Робърт Улф ми предоставиха своите любезни и експертни насоки, които не пестят от няколко десетилетия.)

Д-р Хауърд Б. Готлиб, директор на Мемориалната библиотека на Мугар в Бостънския университет, насочи вниманието ми към тяхната колекция от документи на берлинската журналистка Бела Фром. Архивистът Маргарет Петерсън и помощник-архивистът Мерилин Б. Кан от библиотеката „Хувър“ в Станфордския университет в Калифорния ми позволиха да видя ценната им находка от оригинални дневници на Гьобелс, както и документите за политическата война на Даниел Лернер и Фриц Теодор Епщайн. От библиотеката „Сийли Мъг“ на Принстънския университет ми позволиха да видя тяхната ценна колекция „Адолф Хитлер“, въпреки че, уви, не им беше позволено да ми покажат съхраняваните от тях книжа на Алън Дълес*, в които се съдържат няколко папки за Гьобелс и бомбения атенат от юли 1944 г. Бърнард Р. Кристъл от библиотеката „Бътлър“ на Колумбийския университет в Ню Йорк откри няколко неща на Гьобелс, съхранявани в колекцията на Х. Р. Никербокър**. Д-р Джей У. Беърд от Университета в Маями, Охайо, ми предостави достъп до своите поверителни ръкописи за Вернер Науман, когото е интервюирал подробно през 1969 и 1970 г. Понастоящем записът се съхранява от IfZ, които отказаха да ми го предоставят въпреки позволенията на Беърд.

Покойната Мариан Фрайфрау фон Вайцекер, майка на федералния президент Рихард фон Вайцекер, ми даде достъп до дневниците и писмата на своя съпруг, които не бяха публикувани по това време (по-късно те бяха публикувани от Леонидас Хил***). Покойната Фреда Рьослер, родена Фрайн фон Фиркс, ми разказа подробно за убития си съпруг Карл Ханке, най-близкият сътрудник на Гьобелс, съперник в любовта и гаулайтер на Бреслау, като ми предостави копия от неговите писма и други материали.

Пенсионираният майор Чарлз Е. Снайдер от ВВС на САЩ ми даде реди-

* Алън Дълес (1893 – 1969) е директор на ЦРУ и ръководител на американските тайни служби в Европа по време на Втората световна война. – Б. пр.

** Хърбърт Ренфро Никербокър (1898 – 1949) е американски журналист и автор, отразявал германската политика преди и по време на Втората световна война. – Б. пр.

*** Леонидас Едуин „Тег“ Хил (1934 – 2012) е американски историк и университетски преподавател. – Б. пр.

ца ценни оригинални фотографски проби на трогателни снимки на семейство Гьобелс, които са възпроизведени в тази книга, както и във „Войната на Хитлер“ (Изд. „Еделвайс“, 2022 г.). Някои цветни фотографии са от уникалната колекция от непубликувани портрети, направени от Валтер Френц, филмов оператор в щаба на Хитлер, на когото благодаря за това, че ми повери оригиналните диапозитиви. Други фотографии бяха предоставени от Националния архив на САЩ – сканирах около 40 000 снимки от неговата великолепна колекция от стъклени плаки, направени от фотографите на Хайнрих Хофман – и от Лейф Росас, Анете Кастендик (гъщеря на първата голяма любов на Гьобелс, Анка Щалхерм) и Ирене Пранге, която ми повери също ранната кореспонденция на Гьобелс с Анка.

Сред тези, които имах щастието да интервюирам, бяха секретарката на Хитлер Криста Шрьодер, неговите съветници Николаус фон Бело, Герхард Енгел и Карл-Йеско фон Путкамер, служителите от неговата пресслужба Хелмут Зюндерман и Хайнц Лоренц, неговият министър на боенприпасите Алберт Шпеер и старши съветникът на Гьобелс Имануел Шефер, които всички са вече покойници. Успях да интервюирам също Траудл Юнге и Ото Гюнше, и двамата от щаба на Хитлер, Гюнтер г'Алкен, водещия журналист от СС, прикрепен към Министерството на пропагандата, филмовата режисьорка Лени Рифенцал – която лично ми показва своите продукции от епохата – и филмовата звезда Лига Баарова (сега Лига Лундвал). Благодарен съм на Томас Харлан за това, че ми разказа за своята майка, покойната филмова звезда Хилге Кьорбер, и на секретаря на Рибентроп Райнхард Шпици, както и на адютанта на адмирал Редер, покойния капитан Херберт Фридрихс, за анекдотите за Йозеф и Магда Гьобелс.

Герта фон Радингер (вдовица на личния адютант на Хитлер Алвин-Бродер Албрехт) ми разказа своите спомени за миналото и ми предостави копия от писмата на Албрехт до нея, както и на нейната кореспонденция с Магда. Рихард Тедор ми предостави копия на редки томове със статии и речи на Гьобелс. Д-р К. Франк Корф ми даде допълнителна информация за личните му книжа в библиотека „Хувър“. Фриц Тобиас ми предостави важни документи от своя архив за пожара в Райхстага и процеса след него, както и бележки за неговите интервюта със свидетели, които вече са покойници. Израелският изследовател Дорон Арази ми даде няколко полезни насоки за материали в германските архиви. Улрих Шли* ме насочи към ключови документи на Гьобелс относно външната политика, които бяха заровени в архивите на германското Външно министерство. С д-р Хелге Кнудсен водихме кореспонденция през 1975 г. относно автентичността (или обратното) на „дневника“ на Рудолф Землер, чието публикуване беше

* Улрих Шли, професор по международни отношения в парижкия Институт за политически изследвания. – Б. пр.

подготвено от него през 1947 г. Между другото си кореспондирах и с Вили Кремер, заместник на Гьобелс в *Reichspropagandaleitung*; Гюнтер Кауфман, началник на Пропагандната служба на Райха във Виена; и Вилхелм Оленбуш, който е ръководел пропагандата в окупирана Полша. Волф Рюдигер Хес с неговата майка Илсе Хес ми даде ексклузивен достъп до личните книжа на покойния му баща Рудолф Хес в Хинделанг, включително кореспонденцията му с Гьобелс. С покойния д-р Ханс-Ото Майснер дискутирахме Ело Квант и други членове на обкръжението на Гьобелс, които той е интервюирал за своята биография на Магда Гьобелс от 1950 г. Петер Хофман, професор по история на Уилям Кингсфорд в университета „Макгил“ в Монреал, презгледва главата от моята книга за „Валкирия“. Лейди Даяна Мосли* презгледва в същата глава онези страници, които се отнасят до нейните собствени срещи с Гьобелс през трийсетте години на миналия век. Робин Денистън, на когото от двайсет години дължа толкова много, презгледва целия ръкопис, направи някои предложения и ме посъветва на места да не бъда толкова критичен и да бъда по-снизходителен към действащите лица от тази епоха.

Дейвид Ървинг
Лондон, 1994 г.

* Сестра на британската аристократка Юнити Валкирия Митфорд, която е била много близка приятелка на Хитлер. – Б. пр.

Пролог: Клеймото на Каин

Орис ли е злият ум? Дали човек е белязан с него още преди своето раждане като с някакво незаличимо клеймо на Каин, или идва на този свят без това качество?

Някои основни инстинкти са вродени, заложили дълбоко в церебралните лобове. Ксенофобията, желанието за чифтосване, инстинктите за оцеляване и убиване – всичко това е толкова част от човека, колкото и изпускателният отвор е част от механичния часовник.

Но как ли стоят нещата с по-изтънчените качества на ума, тези, които се надяваме, че отличават хората от по-низшите същества – техните способности да убеждават и ръководят, да лъжат и заблуждават? Дали детето се появява на този свят неспособно да избегне съдбата, която вече е заложена в невроните на неговия мозък? Съществува ли някаква генетична лотария? Тук някой микроскопичен вирус ще предопредели, че даден човек ще напише девет симфонии; там малко излишък от допамин ще го накара да чува прошепнатите от дявола команди до края на живота си, който пък може да бъде съкратен от ръката на палача.

Всички ние имаме решаваща роля за определянето на собствената си съдба. Плетеницата от нерви и ганглии не е просто хранилище, в което пасивно се трупат данни и впечатления. Всеки може да работи върху своя мозък и чрез интелектуално обучение да създава по-кратки пътища за командите до мускулите и гласа. Гласът, който заповядва на другите хора да мразят, маршируват, танцуват или умрат, извира от гънките на мозъка в левия челен лоб, но индивидът може да *настройва* този инструмент за контрол. Вярно е, че ние сме това, което ядем. Нашият мозък обаче е нещо повече, той е и това, което виждаме около себе си. Оперите, великите произведения на изкуството и поезията, смътните усещания за национална гордост и унижение, всички тези впечатления се кодират и съхраняват от мозъчните неврони. Така един човек постепенно започва да се различава от останалите.

Нашият мозък остава непроницаем и удивителен още от праисторическо време. Хирургите са правили трепанация* в човешкия череп с надеждата да разкрият неговите тайни. През Средновековието гърците, римляните и арабите са отваряли черепите на своите събрата, за да наг-

* Хирургическа интервенция, при която се пробива отвор в костна кухина. – Б. пр.

никнат в тях. През 1945 г. американската армия отнася мозъка на Бенито Мусолини за изследвания, като прави същото и с мозъка на г-р Роберт Лай, а руснаците пък с този на Ленин. Но с никакви средства до момента не е обяснена способността на ума да ражда зло.

МОЗЪКЪТ, който косвено ни интересува сега, е спрял да функционира в една майска вечер на 1945 г. Ето го, пробит от куршум калибър 6,35, лежи в опустошената градина на една правителствена сграда в Берлин. До неговия собственик са овъзглените останки на жена. Металните шноли са се изтърколили от изгорялата ѝ коса, която някога е била руса. Около тях двамата, безчувствено застанали за снимка, стоят един руски подполковник, двама майори и няколко цивилни.

Датата е 2 май 1945 г., часът е пет следобед, а сградата е Райхсканцеларията на покойния Адолф Хитлер. Подполковникът е Иван Исиевич Клименко, началник на СМЕРШ* в един стрелкови корпус. Тук са го довели готвачът на канцеларията Вилхелм Ланге и началникът на автопарка Карл Шнайдер. Започва да вали проливен дъжд. Хората на Клименко издърпват двете тела върху една голяма червена позлатена врата, изтързната от сградата. Вземат със себе си един почернял от огъня пистолет „Валтер“, който са намерили под тялото на мъжа, и още един пистолет, намерен наблизо; златна значка; гравирана златна табакера и други лични вещи. Всички те ще са нужни за идентифициране на труповете.¹

Клименко се качва зад волана на един джип и се отправя обратно към щаба на СМЕРШ, разположен в стария затвор при Пльотцензее**. На следващия ден се връща в канцеларията и продължава да търси Фюрера. В бункер под земята той намира телата на шест деца в красиви сини нощници и пижами. Изпраща и тях в Пльотцензее заедно с трупа на широкоплещест германски армейски офицер, който се е самоубил.

Руснаците отвеждат там всички гости на петзвездния хотел „Континентал“ в Пльотцензее, включително един търговец на платове, един свещеник и един санитар, и ги карат да идентифицират телата.² И да не са достатъчни доказателства изтеглената назад линия на косата, римският профил, прекалено широката уста и необичайно големият череп, то металната шина с двете пръстеновидни скоби, които обхващат мускулите на прасеца, заедно с овъзглените кожени кашки, които все още я придържат към десния крак, не оставят никакво място за съмнение. Стъпалото е свито като ноктите на мъртво пиле: деформиран по рождение крак.

* Съкратено название за съветското контраразузнаване от руското Смерть шпионам – „Смърт на шпионите“ – Б. пр.

** Малко ледниково езеро в Берлин. – Б. пр.

Това е всичко, което е останало от г-р Йозеф Гьобелс, злия гений, чието красноречие някога е вдъхновило една нация да поведе тотална война и да устои до самия ѝ край.

Германците изнасят всички тела навън върху платнища, а Червената армия ги пренася с камион до една вила на около десет километра североизточно от Берлин, където руснаците разполагат с нужното оборудване да извършат аутопсиите.

Съветските офицери довеждат професор Вернер Хаазе, един от лекарите на Хитлер, заедно с Фрицше, един от старшите заместници на Гьобелс, да огледат телата.³

Хаазе го идентифицира. Фрицше първоначално се колебае, но деформираното стъпало и ортопедичната обувка го убеждават.

– Проверете златната партийна значка – предлага той.

Почистват значката от саждите и мръсотията и на нея се открива числото 8762 – членският номер на Гьобелс в Националсоциалистическата германска работническа партия.

– Доктор Гьобелс е – потвърждава Фрицше.⁴

Това е почти последната обществена поява на г-р Йозеф Гьобелс. Няколко дни по-късно руснаците привикват Ханс Фрицше в щаба на ГПУ във Фридрихсхаген, в Югоизточен Берлин, и му показват бележник, който е частично скрит зад метална плоча. Той разпознава почерка на Гьобелс и моли да види още. Съветският офицер маха плочата и се разкрива дневник с червена кожена погвързия.

– Намерихме двайсет такива, някъде до 1941 г. в трезорите на Райхсбанк – казва той.

Руснаците организират една последна процедура за удостоверяване на самоличността. В малка горичка близо до Фридрихсхаген през седмицата след Петдесетница на 1945 г. те показват цялото семейство на Гьобелс, което вече е положено в дървени ковчези, на бившия му личен охранител Еколд, четиресетгодишния офицер от полевата военна полиция. Той разпознава бившия си началник без никакво колебание.⁵

СРЕД личните вещи е намерена златна табакера с надпис „Адолф Хитлер“ и дата „29.X.34“. Това е рожденият ден на Паул Йозеф Гьобелс. Той за пръв път отворил очи и надал първия си плач на Оденкирхенер щрасе №186 в задимения град Райт в Долен Рейн на 29 октомври 1897 г.⁶ Градът бил текстилен център с хилядолетна история, населен предимно с традиционно набожни католици и трудолюбиви селяни.

„Ежедневното ходене на църква – пише Ралф Георг Ройт, най-новият биограф на Гьобелс, – изповедта и семейните молитви у дома, майката, която прави кръст на челата на коленичилите си деца със светена вода, всичко това е било толкова част от техния живот, колкото и дневният

хляб, за който баща им се е трудил във фабриката за чорапчета за газови лампи „Ленартц“.⁷ Техният баща Фриц Гьобелс – така е изписано името в акта за раждане на Паул Йозеф – бил католик, макар и не фанатично отгаден. Работел като доверен счетоводител на W. H. Lennartz & Co.⁸ Няма да е прекалено нереалистично да предположим, че той е избрал второто име на детето в чест на близък приятел на семейството, който бил уважаван местен еврейски адвокат и се казвал Йозеф. Често пращали детето при този съсед, за да беседва с него за литература.⁹ Фриц работил усърдно във фирма „Ленартц“ почти до смъртта си, борейки се чрез много пестеливост и усилия да осигури на семейството си по-добър живот от този, който познавал.

Той самият бил роден тук в семейството на шивач от Бекрат, северо-западно от Райт. Имал същия голям нос като баща си Конрад Гьобелс¹⁰ и като брат си Хайнрих, шкембест пътуващ търговец на текстил, който бил изключително остроумен за разлика от Фриц. Майката на Фриц, Гертруд, произхождала от селско семейство. Неговите отношения с най-малкия му син Йозеф били обтегнати от началото до края. Съзнавайки, че собствената му кариера няма да се развие особено, той правел жертви за „малкия Юп“ (*Jüppche*), които не били възнаградени подобаващо. Фриц се борел мъчително за повишение във фирмата. Той се издигнал от разносвач до чиновник, после до счетоводител с колосана яка и накрая до директор със загължителния цилиндър на главата. Години по-късно, когато животът на баща му приближавал своя край, Йозеф виждал в него само един „ограничен, мърляв, наливащ се с бира педант, загрижен единствено за жалкото си буржоазно съществуване и лишен от всякакво въображение“.¹¹ Сред вещите му били открити сини счетоводни тефтери, в които Фриц е записвал всеки пфениг, похарчен след сватбата.¹² Признавайки с неохота, че баща му най-вероятно ще отиде в рая, Йозеф написал: „Просто не разбирам защо майка ми се е омъжила за стария скъперник“.¹³ Той описва как баща му прекарвал три четвърти от деня в леглото, после четял вестници, пиел бира, пушел и ругаел жена си, която от шест часа сутринта била заета с домакинската работа. Всичките му симпатии били насочени към нея. „Дълга ѝ всичко, което съм постигнал“, написал веднъж, оставайки ѝ признателен за цял живот.¹⁴

Йозеф имал острите черти на майка си – забележимо сплесканото от двете страни лице, леко извития нос, изпъкналите горни предни зъби. Тя била родена с името Катарина Мария Огенхаузен в село Юбах в Холандия и от време на време превключвала на немски диалект от Долен Рейн,¹⁵ когато разговаряла с него.¹⁶ Баща ѝ бил мускулист холандски ковач с дълга брада, мъж, който Йозеф щял да помни като най-скъпия за него човек сред своите предци. Той починал от инсулт в манастира „Алексанер“ в Мьонхенгладбах. Тогава майка ѝ се преместила в Германия, за да служи като ико-

номка на галечен роднина, местен пастор в Рейндален. Тя била прекарала младежките си години там с всичките си братя и сестри с изключение на архитекта Йозеф Огенбах, кръстника на Гьобелс, който живеел в Юбах. Катарина се запознала с Фриц Гьобелс именно в Рейндален и се омъжила за него през 1892 г.

Толкова за родителите на Гьобелс. Преди него на бял свят се появили двама братя, Конрад¹⁷ и Ханс¹⁸. Последвали го три сестри. Първите две, Мария и Елизабет, починали малки. Третата, която също кръстили Мария, се родила дванайсет години след Йозеф. От време на време ще хвърляме по някой поглед към Конрад и Ханс, които се борили с икономическата депресия до идването на власт на Йозеф, от което също извели облаги, бивайки назначени за ръководители съответно на нацистко издателство и застрахователно дружество. Колкото до Мария, тя била неговата любимка и я пазел като зеницата на окоето си.¹⁹

Баща му водел скромно съществуване и когато през 1900 г. заплатата му била увеличена на 2100 марки годишно, той успял да купи една доста непретенциозна къща на Даленер щрасе №140 в Райт (тя все още се намира там).²⁰ Нямамо преден двор. Двама голи прозореца отстрани на входната врата все още гледат към двора на една работилница за надгробни плочи. Стаята на малкия Йозеф била под скосения покрив, а гледката от мансардния прозорец се ограничавала до небето отгоре. Това останало „домът“ за него, опорната точка в неговия живот, дълго след като го напуснал като младеж.

Имал много смътни спомени за ранните си години, в които често боледувал. Помнел как си е изграл с приятели, които се казвали Ханс, Вили²¹, Ото (когото наричал „Ойтхе“) и братята Маасен, както и един пристъп на пневмония, от който едва оцелял. През целия си живот останал дребен. Дори в зряла възраст не тежал повече от четиресет и пет килограма.

На шестгодишна възраст майка му го пратила в началното училище, което се намирало точно до тяхната къща. Докато къпела малкия Йозеф, тя често намирала по гърба му червени резки, оставени от пръчката на един особено садистичен учител. Гьобелс бил крайно упорито и самонадеяно момче. Петнайсет-двайсет години по-късно той разкрил в една лична ръкописна бележка как душевните му вълнения били източник на радости и мъки. „Преди – написал той, – когато дойдеше събота и пред мен се ширнеше следобедът, нищо не можеше да ме спре. Цялата изминала седмица, с всичките ѝ детински ужаси, се стоварваше върху душата ми. Аз грабвах своя молитвеник и се отправях към църквата. Там размишлявах върху всичко добро и лошо, което ми се беше случило през седмицата. После отивах при свещеника и изповядвах всичко, което терзаеше душата ми.“²²

ДЕСНИЯТ КРАК го болял непрекъснато. Когато бил на около седем, го сполетяло здравословно нещастие, което щяло да промени целия му жи-